

Journal of Dutch Linguistics and Literature

Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde

TNLT

3

2020 | jaargang 136

JOS JOOSTEN

Wetenschap van de allerindividueelste expressie en de allerindividueelste emotie

Over het tekort van ideologiekritiek en over de debatcultuur in ons vakgebied

Jetzt

Herrschen sie und sprechen eine neue Mundart

Nur ihnen selber verständlich, das Kaderwelsch

Welche mit drohender und belehrender Stimme gesprochen wird

Bertolt Brecht, 'Die neue Mundart'

Najaar 2019 publiceerde *Nederlandse Letterkunde*, onder gastredactie van Sven Vitse en Saskia Pieterse, een themanummer 'Mannelijkheid in de Nederlandse literatuur'. De slotbijdrage van het nummer was van Emma Gosses: 'Een man in het nauw maakt rare sprongen: Mannelijkheid in het postuur van Arthur van Amerongen'. Zoals de titel al aangeeft betreft het een *posture*-onderzoek naar de teksten van columnist Arthur van Amerongen (Gosses 2019). Naar aanleiding van dit onderzoek publiceerde ik op mijn Facebookpagina én dezelfde ochtend op *Neerlandistiek: online tijdschrift voor taal- en letterkundig onderzoek* een kritische reactie (Joosten 2019a). Die tekst leverde op de sociale media nogal wat reacties op (en ook persoonlijk ontving ik mailverkeer in uiteenlopende toonaarden). Sommige van die online-reacties kregen een akelige persoonlijke toon ten aanzien van de onderzoekster. Ik heb daar opnieuw op gereageerd – met uiteraard mijn verzekering dat dergelijke persoonlijke aanvallen op de auteur van het artikel op geen enkele manier de intentie van mijn tekst was én enige meer algemene beschouwingen over hoe, mijns inziens, het academisch debat gevoerd zou moeten worden binnen de neerlandistiek (Joosten 2019b).

Vrijwel gelijk met dat tweede artikel verscheen op *Leest*, het wetenschapsplatform over Nederlandse literatuur en cultuur, de bijdrage 'Over onze vakbeoefening' van Saskia Pieterse en Sven Vitse, samenstellers van het themanummer van *Nederlandse Letterkunde*, waarin beiden een aantal zaken uit de discussie scherper stellen (Pieterse & Vitse 2019). Net als Pieterse en Vitse vind ik dit een belangrijke discussie. Ik wil hier dan ook graag reflecteren op een aantal zaken dat er centraal in staat. Als begin daarbij moet iets in het juiste perspectief gezet worden. Pieterse en Vitse stellen met betrekking tot 'Joostens opvatting over het onderzoeksobject van de letterkunde' het volgende: 'Hij pleit voor een vakgebied waarin we ons met name buigen over auteurs die zich in het centrum van de literaire cultuur bevinden.' Het lijkt een detail, maar het is van belang dit te corrigeren. Ik 'pleit' helemaal niet voor genoemd louter canoniek onderzoek. Wat ik wél schreef, is: 'Er zijn, met andere woorden, voor serieus onderzoek met een ideologische invalshoek urgentere casus te bedenken binnen het domein van de levende letterkunde en vooral ook met aantoonbaarder impact.' En als voorbeeld van zo'n

urgenter casus suggereerde ik *Grand Hotel Europa* van Ilja Leonard Pfeijffer of het werk van Saskia Noort. Waarmee ik dus duidelijk aangeef dat ‘het domein van de levende letterkunde’ breed is, én ook plaats biedt voor columnisten of welke andere nieuwe of voorheen niet-gangbare verschijningsvormen van letterkunde dan ook binnen het literair veld.

Sterker nog: dit is een veelvoorkomende misvatting (en een van de weinige bezwaren die ik bijvoorbeeld heb tegen Sander Bax’ inspirerende studie *De literatuur draait door*), namelijk: de aanname in een analyse dat andersoortige traditioneel niet-literaire auteurs (literaire thrillers, columnisten, *middlebrow*-auteurs) zich toegang trachten te verschaffen tot ‘het’ literaire veld, alsof dat een statisch fenomeen zou zijn. Dat is onnauwkeurig. Er is bij dergelijke processen tenminste sprake van een twee- of zelfs meerzijdige (al dan niet bewuste strategische) beweging van actoren, bijvoorbeeld critici (of nieuwe vormen van kritiek zoals *DWDD*), die maken dat het veld, dat altijd in beweging is, zodanig transformeert dat de nieuwe aspiranten hun plaats vinden – en door dit proces zelf voltrekt zich die verandering.¹

I Antagonisme

Ik sta hier wat langer bij stil omdat Pieterse en Vitse hier het verschil van inzicht tussen mij en hen trachten te reduceren tot het *old school*-conflict tussen ideologiekritische benaderingen en de klassieke filologie. Het is een antagonisme dat op gezette tijden expliciet opduikt in het literair-wetenschappelijke debat, zoals bijvoorbeeld bij de verdediging van de literatuur die Tzvetan Todorov in 2007 publiceerde. Hij signaleert dat literatuur ten onder gaat aan literairwetenschappelijke technische, structuralistische benaderingen die in het (Franse) onderwijs en op de universiteiten veel te invloedrijk zijn.

On peut parier que Rousseau, Stendhal et Proust resteront familiers aux lecteurs longtemps après que seront oubliés les noms des théoriciens actuels ou leurs constructions conceptuelles, et l’on fait preuve d’un certain manque d’humilité en enseignant nos propres théories autour des oeuvres plutôt que les oeuvres elles-mêmes (Todorov 2007: 22-23).

Niemand zit te wachten op literaire theorie, aldus Todorov. De praktijk van structuralisten én poststructuralisten zijn funest voor de literatuur (Todorov 2007: 32). De gewone lezer gaat het om schoonheid van de literaire tekst of een gevoel dat maakt dat hij of zij de mens en de wereld beter begrijpt.

En règle générale, le lecteur non professionnel, aujourd’hui comme hier, lit ces oeuvres non pas pour mieux maîtriser une méthode de lecture, ni pour en tirer des informations sur la société où elles ont été créées, mais pour y trouver un sens qui lui permette de mieux comprendre l’homme et le monde, pour y découvrir une beauté qui enrichisse son existence; ce faisant, il se comprend mieux lui-même (Todorov 2007: 24-25).

Rónán McDonald, tegenwoordig hoogleraar aan de University of Melbourne, signaleert in zijn *The Death of the Critic* een vergelijkbare tegenstelling in het Angelsaksische academische debat:

¹ Zie hiervoor ook Joosten 2020.

New Criticism and the practical criticism associated with it so closely regarded the text that they underrated the importance of context. Now, the opposite movement was occurring – critics were so geared to politics they stopped noticing literature. Or rather they sought always to look through the text. Literature became a mask that needed to be stripped aside to see the covert operations of power and privilege lurkin behind it (McDonald 2007: 121–122).

Ook McDonald heeft weinig op met ‘cultural studies’, zoveel is duidelijk: ‘In the hands of cultural studies all artforms, high and low, become flattened into systems of cultural signs’ (McDonald 2007: 132). Kanttekeningen als die van Todorov of McDonald deel ik niet. Ik geloof overigens dat binnen de moderne-neerlandistiek niemand anno 2020 nog op de klassiek-merlinistische manier onderzoek uitvoert. Analyse van literaire teksten (of fenomenen) als autonoom gegeven is perspectiefloos. Er bestaat dan ook geen twijfel aan het nut van het betrekken van sociale, maatschappelijke, politieke en literair-politieke aspecten in letterkundig onderzoek om het relevant en urgent te maken. Dat mag men best ideologiekritiek noemen, en dat heb ik als zodanig ook in mijn oorspronkelijke beschouwing gezegd. Pieterse en Vitse reageren op dat element eigenlijk louter retorisch:

Hij [Joosten] benadrukt het belang en de legitimiteit van ideologiekritiek, maar zijn positie is ambigu. In zijn aanval op het artikel bekrachtigt hij argumenten die vaker ingezet worden om ideologiekritiek en genderkritiek in het bijzonder te diskwalificeren. We noemen er enkele: deze benadering zou dogmatisch zijn, reductionistisch, vooringenomen en cultureel conservatief, en zou zich schuldig maken aan een morele superioriteit die zich verschuilt achter abstracte theorie. Deze argumenten passeren in Joostens betoog allemaal de revue (Pieterse & Vitse 2019).

Als mijn kritiek inderdaad aansluit bij ‘argumenten die vaker ingezet worden om ideologiekritiek en genderkritiek in het bijzonder te diskwalificeren’, dan zou je zeggen dat het hoog tijd is voor ideologiecritici om het, eerder dan als generieke diskwalificatie van (kennelijk onder andere) mijn overwegingen te zien, aan te grijpen om deze algemene kritiekpunten eens zorgvuldig te bestuderen en eventueel te weerleggen. Daar komt het bij Pieterse en Vitse niet van.

Op zich is (het vaststellen van) de dichotomie tekstintern vs. tekstextern dus niet nieuw. Ook Pierre Bourdieu heeft zich uitgelaten over de literatuurwetenschap als tweestromenland. Dat deed hij in de lezing ‘Les usages sociaux de la science’, waar de literatuurwetenschap als een van de voorbeelden dient.

Grosso modo, il y a d’un côté ceux qui soutiennent que pour comprendre la littérature ou la philosophie, il suffit de lire les textes. Pour les tenants de ce fétichisme du texte autonomisé, qui a fleuri en France avec la sémiologie et qui refléurit aujourd’hui partout dans le monde avec ce que l’on appelle le postmodernisme, le texte est l’alpha et l’oméga et il n’y a rien de plus à connaître, s’agissant de comprendre un texte philosophique, un code juridique ou un poème, que la lettre du texte. Je schématise un peu, mais à peine.

A l’opposé, une autre tradition, souvent représentée par des gens qui se réclament du marxisme, veut rapporter le texte au contexte et se propose d’interpréter les œuvres en les mettant en relation avec le monde social ou la monde économique (Bourdieu 2018: 13).

Voor wie zijn werk kent, zal het niet verrassen in welke derde weg Bourdieu de adequate benadering ziet:

Je dis que pour comprendre une production culturelle (littérature, science, etc.), il ne suffit pas de se référer au contenu textuel de cette production, mais qu'il ne suffit pas davantage de se référer au contexte social en se contentant d'une mise en relation directe du texte et du contexte. [...] Mon hypothèse consiste à supposer qu'entre ces deux pôles, très éloignés [...], il existe un univers intermédiaire, que je appelle *le champ littéraire, artistique, juridique ou scientifique*, c'est-à-dire l'univers dans lequel sont insérés les agents et les institutions qui produisent, reproduisent ou diffusent l'art, la littérature ou la science (Bourdieu 2018: 14).

Bourdieu beschouwt beide polen als ver van elkaar verwijderd. Ik vraag me af – en dat is een belangrijk punt – of dat wel waar is. Uiteindelijk zijn zowel de benaderingen die we McDonald en Todorov eerder zagen diskwalificeren als de ‘marxistische’ waarover Bourdieu spreekt, gebaseerd op een individuele analyse van teksten. Het is dan ook niet zo vreemd dat het soort ideologiekritische benaderingen dat hier ter sprake komt de door Pieterse en Vitse eerdergenoemde diskwalificaties voorgehouden wordt, want het zijn niet toevallig veelal dezelfde kanttekeningen die te maken zijn bij de klassieke werkimmanente analyse. Een onderzoek als dat van Gosses, maar men kan hier evengoed denken aan de bijdragen aan *De canon onder vuur* (1990), is in eerste instantie gewoon een tekstanalyse, weliswaar vanuit een bepaalde ideologie toegepast, maar dat ideologisch bepaalde geldt natuurlijk evenzeer voor de traditionele narratologie, al is de ideologie daar dan veelal gemaskeerd door vermeend ‘objectivisme’: in al deze analyses staat de (verhulde) laatste betekenis van de tekst centraal. Welbeschouwd is het een gradueel verschil of je vaststelt dat een gedicht van Achterberg ‘eigenlijk’ gaat over onomkeerbaarheid van de dood en de onbereikbaarheid van de gestorven geliefde of dat teksten van Arthur van Amerongen ‘eigenlijk’ phallogocentrisch, heteronormatief en geprivilegieerd zijn. Over werking, receptie, effect van teksten gaat het helemaal niet – hooguit over een impliciete, door politieke ethiek, geïnspireerde aanname omtrent het effect.

2 De praktijk

De bezwaren tegen dit soort ideologiekritiek laten zich toch het best illustreren door nog even stil te staan bij het oorspronkelijke artikel. Gosses' conclusie met betrekking tot Van Amerongen was: ‘Het wereldbeeld dat zijn postuur produceert is phallogocentrisch, zijn discours is gestoeld op heteronormativiteit en hij geniet de privileges van een witte huidskleur’ (Gosses 2019: 289). Aangenomen dat dit de juiste gevolgtrekking is uit een analyse van Van Amerongens columns, dan zou de kortste kritische reactie kunnen zijn: nou en? Laat Thierry Baudet een analyse maken van hetzelfde corpus en er zal een omgekeerd (waarderende) gevolgtrekking uit komen. Het knelpunt is dat het subject met zijn/haar subjectieve invalshoek elke objectieve universalisering verhindert. De psychologische (zelf)onderzoeking, hoe maatschappelijk betrokken ogend ook, staat hier de werkelijk maatschappelijke – institutionele – analyses van macht en invloed in de weg.

Dergelijke vragen komen in dit (soort) ideologiekritisch onderzoek helemaal niet te pas. Een louter individueel psychologische *drive* is moeilijk breder interessant laat staan relevant te maken. Zoals Didier Eburon het mooi verwoordt in een essay in de bundel *Pierre Bourdieu. Weerspanning als erfenis*:

daarom, als ik dit even en passant mag zeggen, ben ik er diep van overtuigd dat de zelfanalyse, voor zover zij de mechanismen van de overheersing probeert bloot te leggen, niets anders kan zijn dan een sociologische analyse, of, wie daar de voorkeur aan geeft, een politieke analyse, en dus de psychoanalyse, die de processen waarvan verslag moet worden uitgebracht enkel kan individualiseren en depolitiseren, de rug toe moet keren (Eburon 2018: 141).

Dit is dan ook een kernprobleem van deze benadering. ‘We vinden het een overtuigende ontleding van het publieke optreden van de betreffende columnist’, stellen Pieterse en Vitse, zonder veel nadere toelichting. Ik vind van niet, zoals ik eerder aangaf, en ik meen nog steeds dat er de nodige kanttekeningen denkbaar zijn bij deze analyse, bijvoorbeeld: wat is precies het onderzochte corpus? Gosses houdt dat tot op zodanige hoogte algemeen, dat totaal onduidelijk is waar haar analyse eigenlijk illustratief voor is: ‘De teksten die ik behandel zijn van uiteenlopende aard; ze variëren van boeken en columns tot interviews, tweets, begeleidende illustraties, parateksten en verwijten aan zijn adres’ (Gosses 2019: 277). Dit is op het eerste oog al een curieuze dataset, maar ook verder wordt nog geen begin gemaakt van een kwantitatieve inkadering (hebben we het over vijf teksten of tekstpassages of duizend?), laat staan een kwalitatieve afbakening. Dit wil ik echter laten rusten en me vooral richten op de meer literatuurwetenschappelijke inbedding.

Ook op het gebied van de *posture*-analyse ontbreken in haar onderzoek namelijk cruciale vragen: wat weten we, nu we weten dat dit Van Amerongens postuur is (of beter gezegd: zou zijn)? Het begrip ‘postuur’ werd, zoals bekend, gemunt door de Zwitserse literatuursocioloog Jérôme Meizoz, die daarbij ten dele voortborduurde op Bourdieus veldtheorie.² Het postuur ‘permet de penser à la fois la “stratégie” dans le champ et ses options formelles, à savoir sa poétique propre’ (Meizoz 2007: 16). In het tweede deel *Postures littéraires* is Meizoz expliciet over de noodzaak van *interactie* die *posture*-analyse pas zinvol maakt:

Une étude de posture peut s’avérer utile pour nuancer les postulats structuralistes inhérents à la théorie du champ littéraire. En effet, l’étude d’une posture suppose d’articuler un état du champ avec les *options discursives* des auteurs, leurs tons et styles. On peut ainsi penser relationnellement la position dans le champ, sa mise en scène dans une ‘posture’ qui inclut une stratégie formelle et une présentation de soi en public. Une telle approche prend en compte les données de la ‘biographie sociologique’ d’un auteur mais elle les pense dans l’espace conflictuel des pratiques et des codes littéraires (Meizoz 2011: 9-10).

Elders geeft Meizoz aan dat een *posture*-analyse een multiperspectief karakter moet hebben, om iets te kunnen zeggen over wat het behelst:

² Zie voor Bourdieu bij Meizoz bijvoorbeeld Meizoz 2014: 219-229, waarin hij zichzelf onder andere typeert als ‘trop bourdieusien pour les uns, pas assez orthodoxe pour les autres, puisque j’ai pris quelques libertés face à la théorie’ (223).

Phénomène interactionnel, la posture résulte d'une co-construction d'éléments par l'auteur et tous ses médiateurs (biographes, journalistes, critiques, lecteurs, etc.). Elle évolue dans un rapport dialectique de proposition/réaction. Bien que cherchant à se donner comme singulière, une posture ne se rattache pas moins à un répertoire postural présent dans la mémoire cumulée des attitudes, images et accessoires littéraires. Pour se singulariser, les auteurs opèrent des variations sur un répertoire postural lui-même en constante évolution (Meizoz 2014).

Deze bredere blik ontbreekt in Gosses' artikel zelfs in de meest rudimentaire vorm. Zo negeert ze alle institutionele vragen die (literair)wetenschappelijk relevant zijn. In het concrete geval van Van Amerongen bijvoorbeeld: hoe kan het dat iemand met zo'n *altright*-achtig *posture* een podium krijgt van een toch als progressief dagblad geldend medium als *de Volkskrant*? Wat zegt dat over de stand en vorm van het debat in Nederland? In het verlengde hiervan zijn tal van relevante institutionele vragen te stellen. Welke positie bekleden de uitgevers van Van Amerongens boeken in het literaire veld? (Volgens de 'Nederlandse Bibliografie Online' publiceerde Van Amerongen sinds 1993 ruim twintig boeken, waaronder fictioneel werk en veel journalistiek; aanvankelijk werd zijn werk gepubliceerd door uitgeverijen als Atlas, Prometheus en Nijgh & Van Ditmar; sedert 2014 verkast hij naar (minder mainstream) non-fictie uitgeverijen als TPO BOOKS, Xtra en Pepper Books.) Of hoe staat het met kritische aandacht vanuit het (traditionele) veld van de kritiek? (LITEROM levert op dit *gehele* oeuvre drie recensies op; twee in Nederland, ééntje uit Vlaanderen.)

Vooralsnog zou deze eerste institutionele outline (andermaal) leren dat Van Amerongen misschien niet de aangewezen figuur is voor een analyse in het licht van de Nederlandse letterkunde. Met iets meer distantie zou nader onderzocht moeten worden of Van Amerongens bewegingen betekenen dat er een herdefinitie van het literaire veld plaatsvindt, in termen van nieuwe namen die zich een weg vechten naar het centrum. Dat gebeurt allemaal niet. Per saldo is dit de strikt-persoonlijke analyse aan de hand van een strikt-persoonlijke opvatting van de onderzoekster. Paradoxaal genoeg is daarmee de maatschappelijke urgentie, die een studie naar opvattingen en visie van een auteur wel degelijk kan hebben, totaal afwezig.

3 Het debat

Tot slot een woordje over de visie van Pieterse en Vitse over de debatkultuur binnen de neerlandistiek. Een detail valt daarbij op. In hun reactie leiden beiden mijn 'aanval' terug op de Facebook-versie. Dat de tekst vrijwel tegelijkertijd verscheen op *Neerlandistiek: online tijdschrift voor taal- en letterkundig onderzoek* wordt één keer terloops vermeld en vreemd genoeg wordt van mijn tekst so wie so geen van beide vindplaatsen concreet – met een noot of anderszins – aangegeven. Nu is dat probleem in een halve seconde opgelost door het artikel te googelen, maar toch vind ik dit een vreemde insteek in een academisch beoogde replek. Allicht is deze handelwijze strategisch te verklaren. Pieterse en Vitse reduceren mijn artikel – dat dus gewoon een titel en een vindplaats heeft – zo tot een anonieme *post* op

internet en wekken daarmee de suggestie dat dit de zoveelste losse flodder in de digitale ruimte is, waar zich vooral reaguurders van het genre uit de *fanbase* van Arthur van Amerongen bevinden. Pieterse en Vitse menen:

we kunnen en moeten in ons vakgebied debatteren over academische normen en over politieke posities. De huidige maatschappelijke context vraagt echter om een zorgvuldige reflectie op de voorwaarden waarin zo'n debat kan gedijen. Het publieke en politieke debat is sterk gepolariseerd en wordt met name op de sociale media vaak onbeschoft en feitenvrij gevoerd. Hoezeer wetenschappelijke standpunten ook streven naar nuance, ze worden in deze context van polarisering en verruwing gepercipieerd en becommentarieerd (Pieterse & Vitse 2019).

Pieterse en Vitse pleiten voor 'debat'. Dat is mooi gezegd en goed nieuws, maar in de praktijk zien we er weinig van terug. In 2004 stelden Thomas Vaessens en ik al vast dat het vakgebied van de letterkundige neerlandistiek ontbrak aan een serieuze debatcultuur (Joosten & Vaessens 2004: m.n. 346). Bijna vijftien jaar later moest ik vaststellen dat er wat dat betreft nog weinig anders was geworden (Joosten 2018: m.n. 191-192). Wat natuurlijk wel veranderd is, en dat signaleren Pieterse en Vitse terecht, is de infrastructuur voor het debat. We kennen natuurlijk het 'publieke domein', waarvan Jürgen Habermas de wording en structuur analyseerde in zijn klassieke *De structuurverandering van het publieke domein*, dat aanvankelijk uitmondde in de vorm die het kreeg binnen de moderne verzorgingsstaat. Habermas geeft echter in 1962 al aan dat het publieke domein zich *blijft* ontwikkelen: het 'moet zichzelf opvatten als een proces van zelfontwikkeling: het moet zichzelf van lieverlee gestalte geven en daarbij wedijveren met die andere tendens, die het publiciteitsprincipe in een enorm uitgebreide publieke sfeer tegen zichzelf opzet en daarmee de kritische effectiviteit ervan reduceert' (Habermas 2015: 241). In een nawoord dat Habermas in 1990 schreef voor een heruitgave van het boek gaat hij kort in op de ontwikkelingen die het publieke domein doormaakte sinds begin jaren zestig.

De infrastructuur van het publieke domein veranderde met de organisatie-, distributie- en consumptievormen van een grotere, geprofessionaliseerde, op nieuwe lezersgroepen gerichte boekproductie en een kranten- en tijdschriftenpers die ook inhoudelijk veranderd was. Ze veranderde nog eens met de opkomst van de elektronische massamedia, met de nieuwe betekenis van de reclame, met de toenemende versmelting van amusement en informatie, de sterkere centralisatie op alle terreinen [...] (Habermas 2015: 275).

Habermas stelt vast dat door deze factoren in de jaren '90 'op de toegangsmogelijkheden tot vormen van publieke communicatie een steeds grotere selectiedruk uitgeoefend' wordt. 'Het door de massamedia tegelijkertijd voorgestructureerde en beheerste publieke domein is uitgegroeid tot een machtsbepaalde arena, waarin met thema's en bijdragen niet alleen om invloed wordt gestreden, maar ook om een in haar strategische intenties zo goed mogelijk verborgen aansturing van communicatiestromen die het gedrag van mensen beïnvloeden' (Habermas 2015: 276).

Op het moment dat Habermas dit schreef kon hij de komende digitale revoluties nog niet vermoeden. En nu, nog eens 30 jaar verder, heeft het publieke domein zich ontwikkeld op een wijze die *niemand* destijds kon voorzien. En uiteraard heeft die ontwikkeling ook geleid tot de praktijken ('onbeschoft en feitenvrij')

die Pieterse en Vitse signaleren, we hebben een machtigste man ter wereld die ongeleid Twittert, er is *fake news*, *hoaxes*, al dan niet verkapte commercialiteit, een potpourri van meningen.

Maar er is ook een andere kant van dit verhaal, die minstens zo belangrijk is. De 'selectiedruk' op de 'toegangsmogelijkheden' die Habermas in 1990 vaststelde heeft plaatsgemaakt voor de open, onbeperkte toegang van de digitale wereld: iedereen kan deelnemen aan de debatten naar zijn of haar keuze in het Publieke Domein 2.0. De professionele neerlandistiek en literatuurwetenschap kunnen en moeten zich hier niet aan onttrekken. De suggestie die ik hoorde, naar aanleiding van enkele onsmakelijke reacties op Gosses' artikel, dat we het debat in de 'betrekkelijke beslotenheid' van onze congressen en vakbladen zouden moeten voeren, vind ik de verkeerde zoals ik al eerder aangaf. Ik vind dat het debat over (literatuur)wetenschappelijk onderzoek principieel publiek moet zijn en blijven. Neerlandici doen maatschappelijk relevant en zelfs urgent onderzoek dat rechtstreeks raakt aan wat zich in de maatschappij voordoet en kan en moet daar zichtbaar zijn nut bewijzen. Ik vind het geen sterke zet om ons als geesteswetenschappers terug te trekken in schuilkerken om uit de gure (in dit geval altrechtse) wind te blijven (Joosten 2019b).

Dat resultaten van wetenschappelijk onderzoek publiek getoond én de discussie erover in het publieke domein gevoerd dienen te worden is ook geheel in lijn met het *open access*-principe. Onlangs nog betoogde wetenschapsjournalist Ron Hendriks: 'Het zal niet voor het eerst gezegd zijn, maar ik vind dat aan overheidsgeld dat wordt besteed aan wetenschappelijk onderzoek, de voorwaarde moet worden gekoppeld dat de resultaten aan de doelgroep kenbaar worden gemaakt' (Hendriks 2020). De doelgroep is binnen onze discipline allicht breder dan bij sommige andere vakgebieden: in principe hebben we het over elke geïnteresseerde Nederlander, niet alleen vanwege het eraan bestede belastinggeld, maar ook omdat de neerlandistiek onderzoek doet naar brandende kwesties die iedereen aangaan omdat ze samenhangen met onze identiteit, onze ontwikkeling, onze staat van denken. De discussies over dat onderzoek dienen we juist op alle – dus zeker digitale – zichtbare plekken te voeren. Deze debatten duiden, hoe fel ze ook gevoerd worden, alleen maar op een zelfbewuste cultuur binnen een zelfverzekerde discipline.

Bibliografie

- Bourdieu 2018 – P. Bourdieu, *Les usages sociaux de la science. Pour une sociologie clinique du champ scientifique*. Versailles, Edition Quae, 2018.
- Eburon 2018 – D. Eburon, 'De afwezige stem. Filosofie van de algemene vergadering'. In: É. Louis (red.), *Pierre Bourdieu. Weerspannigheid als erfenis*. Z.p., Editie Leesmagazijn, 2018, p. 125-157.
- Gosses 2019 – E. Gosses, 'Een man in het nauw maakt rare sprongen: Mannelijkheid in het postuut van Arthur van Amerongen'. In: *Nederlandse Letterkunde* 24 (2019) 2, p. 271-296.
- Habermas 2015 – J. Habermas, *De structuurverandering van het publieke domein*. Amsterdam, 2015.
- Hendriks 2020 – R. Hendriks, 'Universiteiten moeten resultaten onderzoek veel toegankelijker maken'. In: *Trouw*, 22 maart 2020.
- Joosten & Vaessens 2004 – J. Joosten & Th. Vaessens, 'Problemen en perspectieven van de modern-letterkundige neerlandistiek'. In: *TNTL* 120 (2004) 4, p. 340-355.
- Joosten 2018 – J. Joosten, "'Is dan het glanzende van uw woord bestorven en voorgoed teloor?'" Enke-

- le overwegingen rond de moderne-neerlandistiek nu en straks'. In: *TNTL* 134 (2018) 2, p. 188-194.
- Joosten 2019a – J. Joosten, 'In de grond geen slechte jongen: analyse van een analyse van Arthur van Amerongen'. In: *Neerlandistiek: online tijdschrift voor taal- en letterkundig onderzoek*, 27 november 2019; <https://www.neerlandistiek.nl/2019/11/in-de-grond-geen-slechte-jongen/>; ook te raadplegen via de Facebook-pagina <https://www.facebook.com/jos.joosten.39/posts/2579842115432312>.
- Joosten 2019b – J. Joosten, 'Het debat'. In: *Neerlandistiek: online tijdschrift voor taal- en letterkundig onderzoek*, 13 december 2019.
- Joosten 2020 – J. Joosten, 'The one unforgivable transgression? Branding "Kluun" as a Literary Strategy'. In: H. van den Braber e.a. (eds.), *Branding Books Across the Ages. The Case of The Netherlands (1600-2018)*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2020 (in print).
- McDonald 2007 – R. McDonald, *The Death of the Critic*. London, Continuum, 2007.
- Meizoz 2007 – J. Meizoz, *Postures littéraires. Mises en scène modernes de l'auteur*. Genève, Slatkine Érudition, 2007.
- Meizoz 2011 – J. Meizoz, *La fabrique des singularités. Postures littéraires II*. Genève, Slatkine Érudition, 2011.
- Meizoz 2014 – J. Meizoz, 'Cendrars, Houellebecq: Portrait photographique et présentation de soi'. In: *CONTEXTES. Revue de sociologie de la littérature* 14 (2014); <https://doi.org/10.4000/contextes.5908>.
- Pieterse & Vitse 2019 – S. Pieterse & S. Vitse, 'Over onze vakbeoefening'. In: *Leest. Open wetenschapsplatform over Nederlandse literatuur en cultuur*, 16 december 2019.
- Todorov 2007 – T. Todorov, *La littérature en péril*. Paris, Flammarion, 2007.

Adres van de auteur

Radboud Universiteit Nijmegen – Nederlandse Taal en Cultuur
 Postbus 9103
 6500 HD Nijmegen
j.joosten@let.ru.nl

Zowel op naamkundige als op historische gronden kan de Holland-Vlaanderen-controverse nu worden beslecht in het voordeel van Holland: er kan geen twijfel over bestaan dat de kolonisten die in het begin van de zestiende eeuw hun geluk beproefden op het Deense Amager, niet uit Vlaanderen, maar uit de noordelijke Nederlanden, meer bepaald uit de wijde omgeving van Hoorn in West-Friesland, afkomstig waren.

Uitgeverij Verloren
Hilversum

